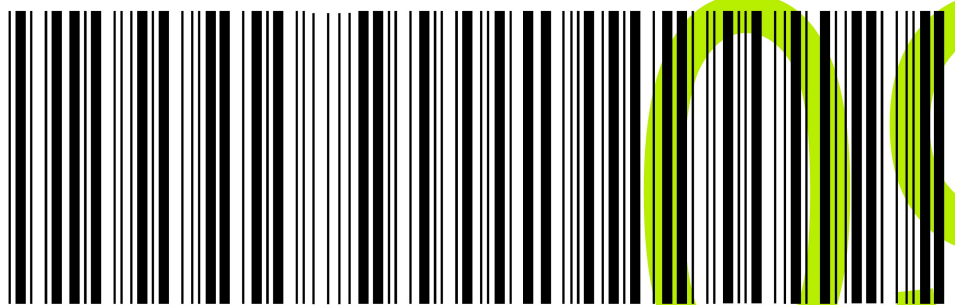

BESTE MANUSCRIPT

TIPS UIT
HET GEHEIM VAN DE SCHRIJVER

RENATE DORRESTEIN

www.hetmanuscript.org

NOOT VAN DE REDACTIE

Om verwarring te voorkomen zijn de tips in dit e-book niet schuin gedrukt, omdat de tekst voor 99% letterlijk is gebaseerd op *Het geheim van de schrijver* van Renate Dorrestein. Als er 'ik' staat wordt hiermee Renate Dorrestein bedoeld, tenzij anders vermeld.

Verwacht in dit document geen schrijfschema's te vinden met duidelijke richtlijnen, dit zou de waardevolle inhoud van het origineel te kort doen.

Gebruik het als handvat om je eigen werk opnieuw onder de loep te nemen of

om kritischer naar het werk van anderen te kijken.

Probeer niet alles tegelijk toe te passen maar lees het regelmatig door zodat je schrijversziel het geheim van de schrijver eigen maakt.

Met veel dank aan Renate Dorrestein die ons initiatief zonder vooroordeel steunde.

// Team Het Manuscript,
Juni 2010

// *‘Easy reading is hard writing’*

Ernest Hemingway

Tips uit *Het geheim van de schrijver* (Renate Dorrestein)

// Schrijven is voor 80% lezen!

In *Het geheim van de schrijver* brengt Renate Dorrestein op haar bijzondere manier haar passie voor fictieschrijven over. Dit e-book met schrijftips is niet bedoeld om haar boek te vervangen, maar dient juist als aansporing om *Het geheim van de schrijver* te gaan lezen en om de adviezen en raad toe te passen. Het e-book is samengesteld door de redactie van Het Manuscript voor de Winnaars van Beste Manuscript 2009. Het is vooral een document dat jou al lezend keer op keer de smaak om te gaan schrijven te pakken laat krijgen. Het copyright van dit e-book ligt bij Renate Dorrestein, want 'Tips uit Het geheim van de schrijver' is namelijk bijna 100 % afkomstig uit *Het geheim van de schrijver*.

Toen we Renate Dorrestein vroegen of we haar boek als uitgangspunt mochten nemen voor een non-commercieel e-book met schrijftips was haar antwoord: 'Tips zijn er om door te geven'. En aldus geschiedt...

INHOUD

// Woord vooraf 6

// Geloof 7

Hoe vind een geloofwaardig verhaal de weg naar zijn verteller?

Soep koken, betekenis, emotie en natuur

// Hoop 10

Schrijven: een verbond tussen techniek en talent

Grondbeginselen, geloofwaardigheid, begin en einde,
compositie en stijl

// Liefde 22

Wat inspireert jou?

Doelgroep, schrijfinstrument, schrijftalent, regels

// Woord vooraf

Het geheim van de schrijver is gebaseerd op mijn ervaringen als auteur, spreker in het literaire circuit en als schrijfdocent.

Het dagelijkse werk van de schrijver bestaat uit het vinden van oplossingen voor problemen die hij zelf heeft gecreëerd, en het geven van antwoorden die hij zelf heeft gesteld.

Door fictie te schrijven wilde ik me bevrijden uit de ketenen van het alledaagse. Ik wilde verhalen vertellen die de werkelijkheid een beetje oprekten, die zouden verontrusten én amuseren.

Dit boek is allereerst bedoeld voor beginnende schrijvers om hoop (op schrijverschap) zo snel mogelijk om te zetten in kennis en kunde. Het geeft inzicht in schrijfprocessen en in de geheimzinnige werking van fictie.

Het boek is ook bestemd voor wie graag leest, om je eigen smaak beter te gaan begrijpen.

De hoofdpersoon van *Het geheim van de schrijver* is het verhaal dat op betoverende wijze werkelijkheid wordt zodra het goed op papier komt. En goed is relatief want ook schrijven is door alle eeuwen heen gezien aan trends onderhevig.

Achterin *Het geheim van de schrijver* staat een register van titels die ik schrijvers aanraad om nog beter te kunnen schrijven.

Renate Dorrestein

// Geloof

Zelf soep koken

Ik schreef om werelden te scheppen waarin het voor de verandering nu eens precies toeging zoals ik dat wenste.

Laat je als schrijver verrassen door wendingen en hoop dat je lezers even verrast zullen zijn.

Betekenis

Eigen vragen over betekenis, nut en functie van literatuur.

Wie zit er op jouw boek te wachten?

Als schrijver moet je jezelf regelmatig afvragen waar je mee bezig bent.

Waarom schrijf je, voor wie schrijf je, wat voor soort fictie schrijf je en vooral wat is de zin ervan. Vragen naar de zin van fictie is vragen naar de ziel van je verhaal.

De schrijver zelf moet zich onthouden van opinie over zijn eigen werk.

De interpretatie van een werk door deskundigen (literatuurcritici) en lezers, dat kent het een waarde toe. Twee manieren om er naar te kijken: Wat bedoelt de schrijver en hoe groot is de belangwekkendheid van de inhoud? Een roman maakt door zijn emotionele lading vrienden en vijanden, net zoals een uitgesproken persoonlijkheid dat doet. Goede fictie heeft per definitie iets ongrijpbaars, dat zelfs na grondige analyse niet bloot kan worden gelegd. Verschillende recensies van een boek zeggen vaak meer over de recensenten dan over de schrijver, evenals het oordeel van de lezer dat afhankelijk is van zijn persoonlijkheid, technische oordeelkundigheid en emotionele toestand.

De behoefte aan houvast maakt je als schrijver kwetsbaar. Het vinden van je eigen stem is een eenzaam avontuur, zonder wegwijzers. Klamp je niet vast aan de krukken en meningen van anderen. Verlaat je op je eigen artistieke geweten, op de waarheid van je verhaal.

Emoties

Fictie is een toegangspoort tot emoties. Er is genoeg afstand tussen lezer en verhaal om veilig kopje onder te gaan.

Het gaat niet om wat de auteur voelt, hoewel er soms ook voeling is met zijn eigen persoonlijke wereld. Het gaat erom wat het verhaal bij de lezer teweeg brengt. Als ik een lezer goed raak, heb ik hem handenwrijvend over mijn passage goed gemanipuleerd. Eigen emotie mag worden gebruikt maar mag het verhaal niet vertroebelen. Literatuur moet verontrusten en uiteindelijk troosten. Iedereen heeft vijanden, angsten, verlangens en dromen. Het is aan de schrijver om de nepwereld waarin de lezer leeft te ontmaskeren, om hem te ontvoeren naar het duistere binnenste dat leeft in iedere ziel.

Schokeffecten kunnen hard aankomen omdat ons onderbewustzijn beelden en symbolen het best verstaat. Schokeffecten en lijden hebben als doel het leven weer te waarderen. Juist humor kan een zwaar onderwerp verdraaglijk maken, zodat emoties een uitlaatklep vinden via een lach. Een schrijver mag naar eigen inzicht dwaze situeringen, groteske personages, grappigheid en lichtheid gebruiken om het kwaad zichtbaarder te maken.

In de hele wereldliteratuur bestaat er maar één plot: het conflict. Het innerlijke conflict, de strijd van het zelf tegen het zelf en het externe conflict, dat van persoon naar persoon of van persoon naar maatschappij, instituut of overheid, maar ook van individu en morele waarden of tussen individu en natuur. Botsende krachten zijn de grondstof en motoriek van fictie.

In het melodrama heeft het lijden aanvaardbare proporties en is de oplossing altijd vlakbij zonder al te pijnlijke consequenties. Het betreft misverstanden. In de literatuur niet. Daar wringt en schuurt het, een happy ending is niet in zicht. Het draait in literatuur niet om de oplossing maar om het inzicht dat de lezer hoopt te krijgen, het onbenoembare benoemt zien, het niet langer alleen zijn met een probleem. Om te begrijpen maar ook om zich begrepen te voelen. Een boek lezen kan een enorme emotionele ervaring betekenen die de schrijver niet zozeer bereikt door techniek en woordkeus, maar door de gevoelsmatige lading.

Vermijd vage algemeenheden of ontdoe ze van hun nietszeggendheid. Drijf de zaak soms op de spits, wees meedogenloos of juist vol compassie. Paar je verbale en verstandelijke vermogens aan het vuur van je gevoel, en je koele instinct voor logica aan een warm instinct voor drama.

De natuur

Verhalen komen naar je toe en willen eruit. De schrijver staat in dienst van het verhaal maar hoe vindt het juiste verhaal jou als verteller? Door alle tijden heen en in elke vorm blijft de basis van alle verhalen onveranderd: het complex van menselijke waarden, overtuigingen en conflicten. Het oerverhaal, hoe moet je mens zijn en hoe kan je dat onder alle omstandigheden blijven. Verhalen eisen grote betrokkenheid van de schrijver die als tolk moet optreden om het uit een andere dimensie naar de mensenwereld te vertalen. Een goede schrijver luistert naar zijn verhaal, assisteert en gehoorzaamt het in plaats van het te misvormen met zijn eigen ideeën. Als je goed oplet kan je je verhalen zien. Personages en decors openbaren zich aan je en naarmate jullie vertrouwensband groeit, durft het verhaal steeds dichterbij te komen. Vaak begint een kennismaking met een personage door te gaan (be)schrijven en het netwerk eromheen te verkennen. Maar wat al die personages verbindt en scheidt kom je pas geleidelijk achter. Het gaat om de onzichtbare chemie van fictie, om oorzaak en gevolg, actie en reactie, want tijdens het schrijven, schikken en schrappen trekt de mist langzaam op en wordt alles logisch en helder. Je hebt de bruid ontsluiert en na de eenwording in de huwelijksnacht trekken jullie je samen terug in jullie wereld, om deze klaar te maken voor het baren van de lezers. Wanneer ik bij de vierde of vijfde integrale versie in één bondige zin kan zeggen waar mijn boek over gaat, kan ik pas echt beginnen. Alles moet zin, functie en betekenis krijgen. Niet iedere schrijver werkt zo omslachtig.

// Hoop

Grondbeginselen

Meesterschap bestaat alleen bij de gratie van beheersing, toch mist een puur technisch correct verhaal de hartenklop. Het gaat om het talent van het toepassen, waar je de vaste hand en waar je de vrije teugel gebruikt. Talent is ook je de techniek dusdanig eigen maken, dat je het niet eens meer merkt en het de vrije hand lijkt.

Perspectief is een belangrijk ordenend principe. Vertel je het van binnenuit of van buitenaf. Het werk van onervaren schrijvers vertoont bijna altijd inconsistenties op het gebied van perspectief. Het maakt het verhaal ongeloofwaardig. Goede fictie appelleert aan zowel emotionele als intellectuele logica. Pas als alles klopt zal de lezer het verhaal vertrouwen. Het is niet het verhaal wat zoveel tijd kost maar de miljarden minidetails. Schrijven is communiceren met de lezer. Vraag jezelf regelmatig af wat je zelf als lezer zou verwachten. Wat zou je raken, verrassen of aan het boek gekluisterd houden? En vooral: is het nog te volgen voor iemand die niet in jouw hoofd woont?

Revisie moet de tweede natuur zijn van een schrijver. Het doel van de eerste versie is om deze een aantal malen te herschrijven. Dankzij revisie als hulpmiddel openbaren zich steeds de diepere gronden, een ontdekkingsreis door je eigen werk in wording. De kunst der revisie is ook schrappen om zo door de bomen het bos weer te gaan zien, wat kan je doen om het nog onweerstaanbaarder te maken? Literatuur laat het gewone en het ongewone hand in hand gaan. Logisch maar tegelijkertijd overrompend. In de kracht van het wit, waar alles staat dat niet is geschreven maar wel begrepen. Literatuur heeft het vermogen hoofd en hart te bevredigen, gaten in de werkelijkheid te laten vallen die doorkijkjes bieden aan een nevenrealiteit. Een goed verhaal brengt zijn eigen raadselachtige lading mee.

Schrijven doe je met je hele persoonlijkheid.

Afstand nemen is het beste voor ieder schrijfprobleem.

Schrijvers zijn blind voor hun eigen tekortkomingen. Laat je werk door goede lezers becommentariëren.

Wanneer je boek overbevolkt is werk dan alleen de hoofdspelers driedimensionaal uit zodat ze voldoende ruimte krijgen.

Zit je vast? Beschouw je probleem als iets dat met de juiste techniek is op te lossen. Zo komt je creatieve kant even tot rust.

Fictie en werkelijkheid

Een boek is de vrucht van wie jij bent. Zonder jou was het boek er niet geweest.

De boodschap die de schrijver beoogt de wereld in te helpen vloeit rechtstreeks voort uit zijn persoonlijke geschiedenis. Gebrek aan afstand kan een enorm struikelblok zijn voor wie zich op eigen ervaringen baseert. Hierdoor kan hij dingen over het hoofd zien die voor de lezer helemaal niet vanzelfsprekend zijn. Hij moet de eigen ervaring loslaten voordat hij fictie kan schrijven. Echte gebeurtenissen maken nog geen echt verhaal. Elk verhaal begint letterlijk blanco, zo begint de lezer ook aan het boek. De schrijver kleedt het boek aan, van de grote lijn tot aan het kleinste detail. Een verzonnen werkelijkheid moet echt lijken, niet echt zijn. Het hoeft niet waar te zijn, als het maar waar had kunnen zijn.

Schrijven is emoties genereren bij anderen. Als eerste moet je specifiek zijn en daarna evocatief. Lezen is virtueel plaatjes kijken en de schrijver moet als een soort cameraman op het juiste moment inzoomen. Iets met effect uitvergroten waardoor het een nieuwe betekenis krijgt die het verhaal ondersteunt en verduidelijkt.

De drie motoren achter het schrijverschap: het plezier in het scheppen, de behoefte een visie uit te dragen en de persoonlijke noodzaak om iets te boekstaven.

De literaire lezer is gewend signalen op te vangen dus alles moet betekenis hebben. Een lezer moet met vragen zitten, maar er moeten ook antwoorden komen. Roet in het eten strooien van de personages heeft geen zin zonder daar een bedoeling mee te hebben. Personages met een innerlijke strijd zijn interessant. Het onvermogen te worden, willen of doen wat ze eigenlijk willen

kluistert de lezer aan het boek. Het geeft de lezer de kans mee te sympathiseren. Hij denkt over een personage na, heeft er een oordeel over.

De schrijver moet veralgemeniseren. De details moeten specifiek zijn maar het thema breed en toegankelijk. De particuliere emotie ruilen voor de verbeelding van een universeel menselijk thema maakt dat de schrijver achter de schermen kan verdwijnen zodat de lezer het verhaal kan binnen stappen. Tegelijkertijd moet hij twee wetten oprekken; die van mogelijkheid en waarschijnlijkheid om het onaannemelijke aanneembaar te maken.

De personages moeten dus herkenbare kanten hebben, identificatie blijft het probate smeermiddel voor de lezer. Liefde, pijn, hulpeloosheid, schaamte, woede, verveling, schuldgevoel en doodsangst. Je moet ze vangen in een emotionele onontkoombaarheid.

Bekende details geven de lezer een geruststellend signaal. Bekend terrein geeft het verhaal - en lezer - vaste grond onder de voeten. En verhalen stellen de mens gerust van zijn grootste angst, namelijk dat er chaos heerst in de kosmos.

Een vermomde autobiografie is geen fictie. Je eigen ervaringen kunnen pas dienen als munitie als ze ondergeschikt zijn aan het verhaal, functioneel, zoals de haringen een tent vasthouden, maar niet de tent zelf zijn. Een verhaal is bovenal een werk van verbeelding, en tart dus per definitie de werkelijkheid. Gelaagdheid ontstaat door de focus te verleggen. Het schijnbare probleem was er slechts om de lezer mee te nemen naar een andere verdieping, naar het hart van het verhaal.

Een zekere mate van ondoorgroondelijkheid en onvoorspelbaarheid maakt een personage pas authentiek. Personages die altijd maar dezelfde kant opstuiteren zijn ziellose ledenpoppen. Inconsequent, feilbaar en onzeker maakt echter. In goede fictie heerst echter alleen een nabootsing van chaos.

Maak van je verhaal geen cryptogram of dichtgetimmerd verhaal. Dan blijft de lezer buitenstaander in plaats van deelnemer. Knoop alleen de losse draadjes van de hoofdzaken vast. Zorg dat je lezer er geen eigen gedachten op na kan houden, het moet meeslepender zijn dan de werkelijkheid.

Begin en einde

Woorden zijn niet het doel van een tekst maar de bouwstenen waarmee je het verhaal vormgeeft. De ontwikkelingen binnen een verhaal zijn afhankelijk van een goed gestructureerde stapsgewijze opbouw, waarin oorzaak en gevolg de motor zijn en niet toevallige kettingreacties van het woord. Schrijven bestaat uit twee componenten, compositie of vertelvolgorde en stijl. Compositie is het belangrijkste. Daarin zijn begin en einde de basispijlers, tussen deze twee polen moet het verhaal knetteren. Bepaling van die polen is essentieel. Het zijn de kennismaking en de afsluiting, het halve werk.

Maar wat is het begin? Is dat de eerste zin, alinea of pagina? Het is de expositie of openingsscène, waarin we kennismaken met de hoofdpersonages en hun drijfveren en problemen, door een handeling, gesprek of gedachte. In de moderne literatuur is beginnen zo snel mogelijk ter zake komen zodat de lezer bij zijn lurven wordt gegrepen. Personages moeten in het begin al iets willen, iets herkenbaars, al is het maar een glas water. Met ergernis, frustratie of ongemak kan iedereen zich snel identificeren. Zorg ervoor dat de personage eerst herkenbaar is, dan kan hij later vreemd zijn en een personage die de oplossing in de weg zit, het conflict.

De dynamiek van een verhaal zit in de krachtmeting met onzekere afloop. Wrijving is voor een verhaal onontbeerlijk. Het thema krijgt gestalte door de interacties met personages. Een thema is een stelling en een verhaal is een gebeuren.

Na het begin komt het gevolg, dat even krachtig moet blijven als het begin, je moet de lezer niet alleen binnenhalen maar ook houden, tot er geen weg meer terug is.

En schrijven is schrappen, schrappen of verplaatsen, teksten op langparkeren zetten of helemaal verwijderen. Het begin van de schrijver is slechts een vertrekpunt, meestal nooit het begin dat de lezer zal zien.

Maar geen woord schrijft men ooit tevergeefs, hoeveel tekst er ook geschrapt wordt. Vaak leert de schrijver meer over de situatie of personages. De geschrapte twintig pagina's zeggen dan in een zin meer zonder het volume. Juist die geheime delen zitten onzichtbaar tussen de regels in.

Iedere zin die de schrijver schrijft vermindert zijn vrijheid. Elk nieuw detail en elke nieuw feit moeten mogelijkheden elimineren met als enige doel het verhaal naar een goed einde leiden.

Opstoppen moeten worden opgeruimd. Dingen die niet kloppen achteraf kan je schrappen of oplossen. Lezen en nog eens lezen, met meedogenloze eerlijkheid. De schrijver moet zijn ego ontstijgen ten dienste van het verhaal. Het omslagpunt komt als alle spelers zijn geïntroduceerd, het centrale conflict met al zijn implicaties is bekend. Het zaad voor subplots is gezaaid. Hier eindigt het begin en begint het einde, het afwerken van alle draden.

Ik geloof niet in een midden. Ik geloof in opbouw en onmiddellijk weer afbreken. Daarom is identificatie van het omslag punt cruciaal.

Niets mag overbodig zijn. Geen zin, geen woord, geen alinea.

Het middengedeelte bevat bijna altijd passages die overbodig zijn voor het verloop van het verhaal. Voordat moderne literatuur werd geschreven had het leven een ander tempo en dus kreeg het verhaal een uitgebreid midden gedeelte. Mijd het moeras van het midden.

Wanneer de schrijver na het einde van het begin niet bijna vanzelf omlaag vliegt naar het einde, klopt meestal de plot niet. Moderne literatuur heeft een duidelijk einde zonder nabeschouwingen of bloemen. De Nederlandse literatuur hecht geen waarde aan een goede afloop. De personages moeten een proces hebben doorgemaakt en tot een nieuw inzicht zijn gekomen. Soms doet een tragisch einde een verhaal meer recht dan een geforceerd goed einde. Het einde mag wel verrassen maar niet verbijsteren. Het mag wel het gevoel opwekken bij de lezer, aha nu snap ik het, of dat had ik moeten zien aankomen. Maar niet een ingreep van buiten af, een nieuwe draad die uit het niets komt, te ver gezocht is om logisch te zijn. Een hocus pocus toeval oplossingeinde is lezersbedrog.

Het open einde is een vluchtroute voor schrijvers die zelf niet kunnen achterhalen waar het over gaat of die hun geduld hebben verloren met het verhaal. Wanneer een boek eindigt in onzekerheid heeft het een functie. Het

boek is al uit maar het verhaal nog niet, dat rolt recht in het hart van de lezer om er nog heel lang te blijven zitten.

Hoe vindt het verhaal vervulling? Wanneer de kern van het drama dat in de eerste pagina besloten ligt de uitkomst en de ultieme verbeelding is van het conflict. Het is geen oplossing of ontknoping maar een vervulling, een bevrediging. Goede fictie gaat het stellen van vragen niet uit de weg en verzint er geen nepantwoorden voor. Wat onoplosbaar is, blijft onoplosbaar, de onafwendbaarheid van de tragedie. Het verhaal hoeft niet gelukkig te eindigen maar wel waarachtig.

Compositie, nog meer

Het verhaal is 75% en het schrijversaandeel 25%.

De schrijver zorgt voor compositie of organisatie van het verhaal, wat is de beste manier om het te vertellen. Alle onderdelen moeten op de juiste plaats gezet met behulp van 4 onzichtbare maar organiserende beginselen: perspectief, vorm, structuur en constructie.

Rustpunten zijn ook nodig in een verhaal, evenals onzichtbare uitroepetekens. Soms helpt het om niet alles uit te kauwen wat de personage denkt. Ook gedachten moeten functioneel zijn en ondergeschikt aan het verhaal. Na het uitschrijven mag je best de schaar erin zetten om het verhaal zelf weer helder te krijgen. Een goed boek geeft de schrijver problemen, maar helaas is dat geen garantie want het schrijven van een slecht boek kan de schrijver net zoveel tijd en energie kosten.

HET GRONDPLAN:

Door middel van perspectief, vorm, structuur en compositie krijgt het verhaal zijn betekenis.

1. Perspectief

Wie heeft de hoofdrol en wie is de verteller. Aan welke persoon hebben verhaal en lezer het meest? Vertelmedium: ervaringen, blikken, gedachten en

gevoelens. Alles wat de lezer te weten komt gebeurt door wat deze persoon meemaakt.

Het gebruik van een auctoriale verteller, iemand die alwetend is, kan de afstand tussen lezer en verhaal vergroten. Het kan de vanzelfsprekendheid verliezen, als een ballet met ondertiteling. Een dubbel- of meervoudig-perspectief is een andere optie. Het verhaal wordt verteld door twee of meerdere personen. Gebruik dit alleen als het echt nodig is.

Bepaal of het vanuit de eerste persoon enkelvoud (ik-vorm) of vanuit de derde persoon enkelvoud (zij/hij-vorm) wordt verteld.

2. Vorm

Het thema en de onderverdeling hiervan. Bijvoorbeeld: Hoop, geloof en liefde. Elk hoofdstuk is een foto uit een album, begint met een recept, zijn de boeken van de bijbel, de regels van het Wilhelmus, etc. Het decor is een verborgen smaakversterker die nodig is om bepaalde gebeurtenissen realistischer en logischer te laten lijken en waarin andere verhaalelementen weerspiegeld kunnen worden.

De vroegere definitie voor vorm: eenheid van tijd, plaats en handeling zorgen nog steeds voor de versteviging en dus samenhang ofwel het verhaalkarkas. Beperking is dus functioneel voor de samenhang en dus voor de geloofwaardigheid.

Kun je je na lezing voorstellen dat het ook anders had gekund dan is het raadzaam om het ook op die andere manier uit te schrijven. Cherches l'orange of zoek de guldensnede. Zoek die ene manier die het verhaal perfect maakt. Het ritme van het verhaal zit in de afwisseling van beschrijving, actie en dialoog, tussen de personages, tussen cruciale en brugscènes, tussen omhoog en omlaag. Tussen emotionele, morele, verstandelijke, esthetische en psychologische elementen. Helaas is daar geen gouden formule voor. Dit moet de schrijver zelf in elk verhaal opnieuw uitdokteren.

3. Structuur

Tijd en vertelvolgorde van de gebeurtenissen. De lezer moet de daden van de persoon kunnen begrijpen, zijn sterke en zwakke kanten leren kennen.

Achterliggende oorzaken moeten de motivatie van de handelingen verduidelijken.

Oorzaak en gevolg moeten kloppen maar niet te direct beschreven, anders wordt het verhaal plat. Functioneel in het verhaal op en neer door de tijd heen en weer bewegen kan een verhaal meer dynamiek geven. Flashback en flash-forward. Gebruik hierbij liever geen verklikker, auctoriale verteller, deze haalt de lezer uit de fictiedroom.

Spanningseffecten door vertragen en versnellen geven de structuur meer reliëf. Op spannende momenten kan je veilig vertragen of rekken en op saaie momenten versnel je door middel van tijdsprongen. Tijdens een hiaat kan er zich een nieuwe ontwikkeling voordoen die het verhaal voortstuwt, waardoor de lezer het niet erg vindt om tijdens de werkelijke actie even aan het lijntje te worden gehouden. Het zelfde geldt voor de versnelling die de lezer meesleept zonder tijd te krijgen er over na te denken.

4. Constructie

Volgorde bouwen van het verhaal om zo natuurlijk mogelijk van begin naar ontknoping komen. Belangrijk is: wat komt op de voorgrond en wat beslist niet. Ligt de focus op de scène of op de persoon? Is een persoon slechts onzichtbaar, een figurant of is hij meer dan dat? Op welk effect ben je uit? Schrijven is verwachtingen wekken en deze vervolgens inlossen. Set up + pay off. Elk opvallend element zonder vervolg moet eruit. Teveel details kunnen het accent verschuiven. In het begin is je verhaal een goudmijn met vele aderen. Soms moet je ze allemaal aanboren om te kunnen vaststellen welke het meeste rendement op leveren.

Premisse en plot moeten in harmonie zijn. Premisse is wat vertel ik, plot is hoe vertel ik het.

Elk element van de plot moet de premisse illustreren en is er dienstbaar aan. Evenals de subplots dit moeten zijn, de verhaaltjes binnen het verhaal. Subplots die de show stelen brengen het verhaal uit koers of ontnemen het zicht op het werkelijke verhaal. Breng regelmatig het verhaal terug tot expositie, obstakels en ontknoping. Orden de subplots in die drie categorieën!

Helderheid in hoofd- en bijzaken maken ook duidelijk of personages vooruitgang boeken in hun streven, hun conflict leidt tot nog grotere problemen en of zij een verandering ondergaan.

Dit zijn de wervels van het verhaal. Daarnaast is er kraakbeen, de brugscènes of overstappen.

Schrijf van hoogtepunt naar hoogtepunt en zet niet alles even zwaar aan.

Verliest het verhaal vaart? Dan moet die onbelangrijke passage ingekort of eruit.

Bouwen volgens de gulden snede vereist blokken en verbindingen. Wie alleen blokken bouwt eindigt met de toren van Pisa.

Een overgang, verbinding of brugscène kan door een ruimte-, tijd- of handelingssprong.

Sommige bruggetjes moeten juist scheiden, om te voorkomen dat de scènes elkaar verpletteren. Goed schrijven is het maken van geruisloze en functionele overgangen. Blijf je vast zitten in een scène, ga dan weer terug naar het geheel.

Inzicht in de mogelijkheden van dit viertal vergroten het repertoire en de trefzekerheid van de navigatie van de schrijver. Het viertal vormt in plaats van de vijand nu een team bondgenoten.

Stijl

Persoonlijke manier van schrijven. Er valt wel iets aan te polijsten maar hij staat in dienst van het verhaal. Het is belangrijk om die verhalen te schrijven die bij je stijl passen. Het werkt tot in alle niveaus van je fictie door. Het gaat niet om de verbale handigheid maar over communicatie. Het gaat niet over de expressie van de schrijver maar de impressie die het verhaal maakt op de lezer. Mooischrijverij stagneert het verhaal. Je woorden zijn je wapens om de gedachten van de lezer de goede kant op te sturen. Het juiste woord op de juiste plaats en de juiste manier van verwoorden vereist originaliteit.

Stijlfiguren

- *Grammaticale*: de zin wordt in een andere constructie afgemaakt dan waarmee hij begon.

- *Retorische woordfiguren*: een woord in herhaling maar dat een andere betekenis heeft.
- *Retorische zinfiguren*: verkleinen door overdrijven.
- *Cliché*: iets dat niet meer ter discussie staat, versleten uitdrukkingen.
- *Beeldspraak en vergelijkingen*: Verbeelden van de tekst. Te ver gezochte beelden zijn lawaaierige botsingen. Sleep de lezer niet uit het verhaal een heel andere wereld in. Het zijn tekenen om betekenis te verschaffen. Stijl verradt veel over het ego van de schrijver. Een goed verhaal brengt zijn eigen intrinsieke beelden mee. Minder is meer geldt ook hier. Schrijf karig wanneer het verhaal een andere wending aanneemt.
- *De drie elementen*: tijd, plaats en handeling moet de schrijver zichtbaar maken voor de lezer.

Wanneer een verhaal speelt moet vanaf het begin duidelijk zijn. Hip en modieus taalgebruik gaat vervelen. Een stijlmiddel mag niet te veel aandacht opeisen. De stoffering van een tijdperk zit in gebruiksvoorwerpen; kleding, behuizing, manier van communiceren, vervoer maar vooral de emotionele besognes van de romanfiguren van die tijd.

Grammaticale tijd was vroeger de verleden tijd, tegenwoordig gebruiken schrijvers de tegenwoordige tijd.

Ook de plaats moet tot leven worden gewekt. De lezer kan alleen dat zien wat de schrijver hem laat zien.

De handeling laat zien wat de personen doen. Neem uiteenlopende namen en stuur ze niet allemaal tegelijk het toneel op. De onderlinge verhoudingen moeten duidelijk worden gemaakt en herhaalt.

- *HOE*: Het juiste werkwoord kan de handeling in een klap aanschouwelijk maken. Hoe liep hij, hoe dronk zij thee, hoe deed ze haar jas uit, hoe stapte ze in bed, hoe stak hij zijn sigaret aan, hoe steeg het vliegtuig op, hoe stond hij op, hoe keek ze, hoe gaf hij haar een hand...

Hij schrok is een mededeling, hij deinsde achteruit een evocatie, dit laatste zie je onmiddellijk voor je geestes oog. Lichaamstaal is evocatief. Een gemoedstoestand tot uitdrukking brengen kan vaak meer over de persoon verraden dan bladzijdes vol beschrijvingen.

De handeling, het hele complex van gebeurtenissen, inclusief de activiteiten van de personages. De handeling is de reeks gebeurtenissen, dus gelijk aan de plot die pas gestalte krijgt met het juiste woord op de juiste plaats. Met behulp van stijlfiguren kunnen er belangrijke aanwijzingen worden geplant, de causale verbanden zichtbaar gemaakt, oorzaak en gevolg, belangrijk voor het bepalen van de toonzetting van het verhaal.

- *De dialoog*: doel voortgang van het verhaal of beter inzicht verschaffen.

Toon het, vertel het niet. Anders krijg je houten klazen met een bult aan informatie die zich tot de lezer richt in plaats van meespeelt in het verhaal.

Een dialoog kan wel worden ondersteund of afgebroken om informatie te geven, indirecte rede. Uit de lichaamstaal wordt duidelijk wat er echt bedoeld wordt. Maar ook is een onderbreking gewenst wanneer iemand lang aan het woord is, ter bevestiging dat nog steeds dezelfde persoon spreekt. Hoe neutraler des te minder wordt de lezer van het gesprek afgeleid. Een onderbreking is ook noodzakelijk wanneer er tijdens de dialoog ook een handeling plaats vindt om deze te laten gebeuren.

In de dialoog moet er iets veranderen, in het conflict of in de personages. Personages moeten een eigen stem hebben, een eigen dictie, een eigen ritme.

Vermijd eenvormigheid. De schrijver moet nieuwsgierig zijn naar de personages en zo meerstemmigheid bereiken, de melodie van het verhaal.

Schrijver zijn

Schrijver word je vooral door te publiceren. Voor die tijd ben je aspirant-schrijver. Drie soorten aankomende schrijvers: met veel talent, commercieel aantrekkelijk of met een enorm uithoudingsvermogen.

Een roman kost minimaal een jaar van schrijven. Plus de onzekere tijd wat de proeflezer ervan vindt, laat staan wanneer een uitgever het leest. Het vereist discipline om dagelijks te schrijven. Uit het niets schept hij beetje bij beetje een nieuwe wereld die met een beetje geluk af en toe een explosie geeft wanneer er een nieuw inzicht vrij komt waardoor je het verhaal naar een hoger plan kan tillen. Alle alledaagse schrijversongemakken neem je door deze momenten voor lief.

Je kunt maar een keer debuten, doe dat met het beste wat je kunt. Het is bijna onmogelijk dit ongedaan te maken. Het nadeel van succes is dat de schrijver door al zijn optredens en eretaken niet meer aan schrijven toekomt. Een goede uitgever is te herkennen aan dat hij geen losse titels uitgeeft maar schrijvers. Lees je contract goed door alvorens je tekent, ook als het een standaardcontract is, goedgekeurd door de Vereniging van Letterkundigen. Goede boeken gaan soms roemloos ten onder terwijl slechte bestsellers worden.

Het tweede boek kan moeizamer gaan omdat de schrijver voelt hoe de lezer over zijn schouder meeleest. De kunst is om jezelf niet te herhalen maar om een stap vooruit te zetten.

Pas bij het derde boek zal het schrijverschap zich helder aftekenen. Vaak gebruik je in je eerste boeken wat je het meest na aan het hart ligt. Daarna moet je andere bronnen aanboren.

Wees blij met iedere vorm van aandacht voor je boek, met iedere recensie. Laat je niet ondermijnen door slechte kritiek en wordt niet hoogmoedig van goede. Een recensie zegt vaak meer over de recensent als over het boek. Laat je niet verleiden om je schrijven er door te laten beïnvloeden. Een schrijver moet altijd het beste van zichzelf aan zijn verhaal geven. Onzekerheid en frustratie zijn zijn dagelijkse metgezellen. De momenten van glorie van korte duur. Schrijf niet om roem te vergaren maar om onvergetelijke onvergankelijke verhalen het licht te doen zien. Writersblock is het moment dat het schrijven niet meer lukt. De inspiratie is verdwenen. Loslaten, afstand nemen en je in het leven storten lijkt een oplossing te zijn.

Schrijvers kunnen hun werk niet zelf beoordelen. Met een beetje geluk doet de redacteur dit.

De carrière van een schrijver: je debuteert, dan schrijf je en dan schrijf je je laatste boek.

// Liefde

Doelgroep

Je hebt lezers en niet-lezers. De lezers horen jouw stem, jij niet de hunne. Schrijven is een vorm van broodwinning. De lezer heeft het gevoel de schrijver persoonlijk te kennen. Wanneer je op een voetstuk wordt gezet, word je er op een dag ook weer afgehaald. Laat je niet beïnvloeden tijdens het schrijven door mogelijke lezers.

Inspiratie

Er zijn twee soorten: de geniale Big Bang en de eindeloze hoeveelheid vallende sterretjes.

Inspiratie is een faculteit binnen de schrijver. Wanneer je open staat voor de wereld om je heen, liggen de verhalen voor het oprapen. Maar de schrijver kan niet zonder de aanhoudelijke stroom van ideeënflitsen als hij schrijft. De schrijver kan het zich niet veroorloven alleen van de inspiratiemomenten afhankelijk te zijn. Vaak hebben schrijvers rituelen om een bepaalde sfeer op te roepen die het mogelijk maakt geconcentreerd te schrijven. Maar schrijven is doorzetten, net zolang totdat er staat wat het verhaal de lezer wil vertellen.

Met de pen of pc

Schrijf je met potlood, pen of pc?

Een schrijver kan niet vertellen hoe hij schrijft, alleen welk gereedschap hij gebruikt. Schrijf op die manier zoals je het beste kan schrijven.

Waaruit bestaat schrijftalent?

Verhalen zien en onderscheidingsvermogen. Het talent je niet door twijfel uit het veld te laten slaan, want ieder verhaal heeft talloze mogelijkheden en invalshoeken om naar een goed einde te leiden. Alleen slechte schrijvers zoeken makkelijke oplossingen en nemen genoeg met middelmatig. Maar talent is vooral passie.

Zijn er regels voor het schrijven van fictie?

Goede fictie bestaat uit verhalen waarin de mens met zichzelf en zijn omgeving in conflict is. Verhalen die een levendige fictionele droom oproepen waarin alle details in dienst staan van het geheel. Verhalen waarin oorzaak en gevolg een grotere rol spelen dan toeval.

De ontknoping is niet afhankelijk van zaken buiten het conflict, maar ligt al in het conflict besloten, zoals ook het einde al in het begin ligt zoals de dood in de geboorte.

Uit elkaar voortvloeiende gebeurtenissen, bevredigend op gevoelsmatig, verstandelijk en psychologisch niveau, zonder de lezer te misleiden. Vreemd en herkenbaar tegelijk, morele en maatschappelijke zaken aanroerend.

Goede fictie schept een eigen werkelijkheid, een eigen waarde.

Er bestaan geen regels voor het schrijven van een goed verhaal. Er zijn wel veel technieken.

Alleen door inzicht in de wetten kan de schrijver door de mazen van de wetten heen glippen.

Maar het verhaal zelf geeft nooit zijn echte geheim prijs. Het blijft raadselachtig hoe woorden en zinnen ons zo diep kunnen raken.

//

Het e-book 'Tips uit Het geheim van de schrijver' is samengesteld door de redactie van Het Manuscript. Het mag zonder voorafgaande toestemming aan derden worden doorgegeven.

Renate Dorrestein, *Het geheim van de schrijver*. Uitgeverij Contact, 2010.
ISBN 10 9025434452 – ISBN 13 9789025434458.

Schrijfwedstrijd Beste Manuscript 2009:

www.hetmanuscript.org

Interesse in manuscriptbeoordeling:

info@hetmanuscript.org

Surf voor meer info:

www.bigbangexpress.com

// Winnaars Beste Manuscript 2009

Team Het Manuscript dankt eregast Renate Dorrestein en alle deelnemers hartelijk voor hun inzet en wenst iedereen veel leesplezier!

1e PRIJS

- Wouter Dehairs - **Witte steden**

2e PRIJS

- Caroline Ligthart - **Gebroken wit**

3e PRIJS

- Jaap Cové - **Verloren goden**

4e PRIJS - in alfabetische volgorde

- Alma Bosman - **Eiland Omé**
- Michiel Cobben - **De man die zijn bonus moest inleveren**
- Corrie Eelkema - **Als Mik maar mee mag**
- Jurriaan van Eerten - **Placebo**
- Gritter - **Eerste gesprek**
- Elodie Heloise - **Woestijnzand**
- Nynke Laanstra - **Wakker worden!**
- Zita de Ley Samson - **Faina**
- Pen Stewart - **Solstitium cyclus deel 1 Aestivum**
- Karin Vrielink - **Ilias in Maggelspace - deel 3 - De Orde Van De Negen Edelbytes**

5e PRIJS - in alfabetische volgorde

- Bert Bakker - **Dal van de wonderen**
- Adriaan Bos - **De zonen van Samuël**
- Iris Casimiri - **Eilandroes**
- José Elshuis - **Fatal exception**
- Linda Jansma - **Tweestrijd**
- Menno Knopperts - **10 Oktober**
- Edith Kreuk - **Verloren kind**
- Are Meijer - **Dopa**
- Ankie Trömer - **Renate Dorrestein ziet me aankomen**
- Koen Vlaeminck - **Een laatste optreden**

OVERIGE WINNAARS - in alfabetische volgorde

A - B - C - D | Fred Baggen - *Tweede persoon enkelvoud* | De Benjamin - *38!* | Frederic Boery - *De banneling* | Andries Boneschansker - *Trail* | San Bos - *Gelukkige mensen* | Jellie Bouma - *Muur van zwijgen* | Aloys Brok - *Daniel* | Ellen Bruijs - *Het snuffen van de ratten* | Ellen Bruijs - *Naast de ziel* | Stijn Caron - *Op sterven na* | Fleurine Christie - *De Woensdagmiddag-spionnen en het raadsel van het kerkhof* | Hulya Cihanbeyli-Celik - *Liefde is alles waard* | Janneke Clemens - *Plankenkoorts* | Peter Colin - *Net Niet* | Babette Dunkelgrun - *Are you my lover* |

E - F - G - H | Martin van Elden - *Twee in één* | Pierre van Erve - *Een bos in de zomer* | Ineke Fritz - *Pizza della Vita* | Peter Glorieux - *Vergeten Koningskind* | Mariel Hacking - *De Benu Vogel* | Ron van Hal - *Zoete Herinneringen op Zoutwater* | Savannah Heijmeijer - *Het verbrande kamp* | Karol Henke - *De Waterman* | Irene Hertogh - *De Twee Seizoenen* | Jolies Heij - *Dansen in het donker* | Harry Hol - *Bagage* | Rob Groenhof - *Fatale Misrekening* |

I - J - K - L | Cor Inja - *De goede daden* | Petra Jacobi - *Tussen Twee Werelden* | Linda Jansma - *Buitenspel* | Nina Kabri - *Ik, ellendig mens* | B. Killfish - *Il Patino* | Lara Klabbers - *Omen* | Dorothea Lagae - *De maan is vol* | Lucy Kortram - *Heb jij vandaag gelachen?* | Jara Lee - *Verbonden door woorden* | Nick van Liere - *De schaduwzoeker* | Joep van Loon - *De rok van mijn moeder* |

M - N - O - P | Leon Martina - *Opa E* | Conny Martina-Capriles - *Eva, Eva, Eva* | Hedwig Meesters - *Meewerkend voorwerp* | Guido van Mierlo - *De duivelin van Senftenberg* | Ida M. Neves - *Get a life* | Vincent Ongkowidjojo - *Dagen van Onsterfelijkheid* | Vince Penders - *De gloed van smaragden* | Gerda Persoons - *De bedrogen dokter* | Georgianne Pijtersen - *Onzuiver* |

Q - R - S - T - U | Stiene Renée - *Elf voor Twaalf* | Marion Selman - *Tienervader* | *Splinter* - *Waterbed* | Eric Steiner & Co. - *Dodelijke inkt* | Eline Stiekema - *Liefdeslessen* | Ton Stierhout - *Terug naar Claercamp* | Anna van de Stolpe - *De vioolleraar* | Rein Swart - *Novembermeisje* |

V - W - X - Y - Z | Jennifer Valentijn - *Tijdsverliezen* | Annemarie van Velzen - *De geboorte van een marathon* | Margrethe Venema - *Getergd verlangen disorder* | Gerrie Verhulst - *Kantlijnen* | Koen Vlaeminck - *De smaak van Pata Negra* | Roeland Voskens - *Anatomie van de Leegte* | Tjeerd Vrielink - *De engel en de jongen die anders is* | Jan van Weeren - *Kamp Andijviestamp* | Roy Werkman - *Jop en het Dode Prinsesje* | Daphne van Winkel - *Morgen is voor later* | Daphne van Winkel - *De Meester en de Slaaf* | Aleid van Zanden - *Niet te filmen!* | Lilian Zielstra - *Het draaiboek der hallucinaties* | Johan Zonnenberg - *Januskop* |

// WWW.HETMANUSCRIPT.ORG © BIG BANG EXPRESS BV //

www.bigbangexpress.com //

WWW.HETMANUSCRIPT.ORG